Przemoc symboliczna

Wstęp

Kategorię przemocy symbolicznej wprowadził francuski socjolog Pierr Bourdieu wskazując, że jest to jednocześnie miękka forma przemocy. Przemoc symboliczną trudno zidentyfikować a osoby doświadczające jej, bardzo często nie mają nawet świadomości, że są ofiarami. Sam twórca definiuje przemoc symboliczną, jako zjawisko dominacji jednej osoby nad drugą lub jednej grupy nad inną. Zdaniem P. Bourdie zjawisko to, „istnieje […] dzięki szczególnemu typowi posłuszeństwa, którego zdominowany nie może wypowiedzieć dominującemu […][1]".

Specyfika przemocy symbolicznej

Przemoc symboliczna to przemoc, w której nie stosuje się siły fizycznej a jej moc polega na prezentowaniu prostego opisu świata i porządku społecznego opartego na określonych zasadach i obowiązkach skutkujący legitymizacją przywilejów. Osoby doświadczające przemocy symbolicznej nie dostrzegają tego rodzaju manipulacji. Mechanizmy przemocy symbolicznej mogą występować w skali mikro i makro. Według P. Bourdie najczęściej pojawiają się one w takich instytucjach jak szkoła, kościół, państwo i wtedy mówimy o wymiarze makro. Przemoc symboliczna dotyka także rodziny, grupy rówieśnicze w wymiarze mikro. Grupy dominujące posiadają kapitał symboliczny, na który składają się kapitał gospodarczy, społeczny i kulturowy oraz metody i środki do narzucania sposobu postępowania pozostałym członkom grupy. Należy podkreślić, że czym większy kapitał społeczny posiada określona grupa społeczna, tym większy wywiera nacisk na słabsze klasy. Duży kapitał symboliczny pozwala na oddziaływanie przemocą symboliczną między innymi poprzez:

- przyjęty system edukacji i dobór treści nauczania,
- szczególną symbolikę „władzy" na którą mogą się składać:
    - atrybuty i insygnia władzy takie jak korona królewska czy młotek sędziowski,

[1] P. Bourdieu, (2007). *Przemoc symboliczna*. W: P. Sztompka, M. Kucia (red.), Socjologia (s. 503-508), Kraków: Społeczny Instytut Wydawniczy Znak.

- monumentalna architektura, specyficzne wyposażenie np.: fotel, tron mający na celu onieśmielenie „zwykłego człowieka”
- specyficzny język np.: medyczny, prawniczy, którego celem jest demaskowanie niskiego poziomu „osób podporządkowanych”
- tytuły szlacheckie, prawnicze, naukowe,

- otaczanie się drogimi, ekskluzywnymi przedmiotami, dziełami sztuki, noszenie bardzo drogiej ekskluzywnej odzieży,

- inne formy tworzenia dystansu społecznego dzielącego „władzę” od reszty społeczeństwa.

Przemoc symboliczną uznaje się za najskuteczniejszą formę sprawowania władzy nad grupami podporządkowanymi, ponieważ grupy te nie dostrzegają, że jest ona formą przemocy i są przekonane, że to naturalna sytuacja. Natomiast istotą tej przemocy jest narzucanie arbitralnie dobranych treści kulturowych przez arbitralną władzę, co przekłada się na kształt relacji społecznych i sposób emocjonalnego reagowania[2].

Analiza literatury wskazuje, że z przemocą symboliczną mamy często do czynienia bez względu na wiek, płeć, status społeczny, przynależność do grupy. Poprzez przemoc symboliczną oddziałuje się na jednostki już od najmłodszych lat życia, we wszystkich rodzajach środowisk wychowawczych, poczynając od rodziny, przez szczeble edukacji, na grupie rówieśniczej kończąc. Instytucje wychowawcze narzucają nam kulturę, zakres wiedzy i sposób jej interpretowania. Tego rodzaju przemocy doświadcza się do kresu swego życia. Seniorzy podobnie doświadczają przemocy symbolicznej w rodzinach, grupach rówieśniczych jak i w przestrzeni publicznej. Grupy dominujące wymuszają na seniorach określone zachowania, nierzadko dyskredytują ich dorobek kulturowy, oczekują noszenia odpowiednich strojów oraz posługiwania się odpowiednim językiem a niespełnienie tych oczekiwań skutkować może określonymi konsekwencjami takimi jak np.: wykluczenie z grupy.

Podsumowanie

Trudno jest walczyć z przemocą symboliczną, ze względu na jej mocne powiązania z przyjętym systemem wartości, kulturą oraz struktura społeczną. Wpływ struktury społecznej

na zjawisko przemocy symbolicznej jest szczególnie widoczny w rodzinach, w której panuje określona hierarchia narzucająca poszczególnym członkom rodziny między innymi określone wzorce zachowań i podporządkowanie. Jedną z poważnych konsekwencji tego rodzaju przemocy jest dyskryminacja bądź wykluczenie społeczne osób lub grup.

dr Katarzyna Delikowska – Prezes Fundacji Amicus Cordis, wieloletni wykładowca i szkoleniowiec

Bibliografia:

1. Wężowicz-Ziółkowska D., *Przemoc symboliczna albo o społecznych warunkach ewolucji memetycznej*, Teksty z Ulicy. Zeszyt memetyczny, 2007.
2. Bourdieu P., *Przemoc symboliczna*, Sztompka W.P., Kucia M. (red.), *Socjologia*, Kraków: Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, 2007.